

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö asiassa STM075:00/2011

Asia: ALKOHOLILAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUSTARPEET

Olen vastaanottanut sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyynnön koskien alkoholilainsäädännön uudistamishanketta. Eräiltä kohdin, joissa ministeriön esitysluonnos käytännössä säilyttäisi voimassa olevan tätä asiaa koskevan lainsäädännön periaatteet uudessa laissa sellaisinaan, haluan kuitenkin tuoda esiin ne näkökohdat, jotka näissä asioissa puoltavat hallituksen kaavailuja laajempaa muutosta nykylainsäädäntöön. Esimerkiksi maassamme liian moni asia on viime aikoina lisätty lainsäädäntöön kielletyksi niiltä, jotka ovat liian nuoria äänestääkseen eivätkä siten saa äänestää niissä vaaleissa, joissa lainsäädäntövaltaa käyttävän eduskunnan 200 jäsentä joka neljäs vuosi valitaan. Vaikka tämä tarkoittaa kohdallani vuosien 1968 ja 1986 tammikuiden väliä, joka on kaukaista menneisyyttä, en ole unohtanut tuota aikaa, jolloin alkoholia koskeva lainsäädäntö maassamme oli käytännössä hyvin paljon nykyisen kaltainen. Ero oli se, että se raja, joka nykyään on 1.2 tilavuusprosentissa, oli silloin 2.25 painoprosentissa, ja se raja, joka nykyään on 22 tilavuusprosentissa, oli silloin 17 painoprosentissa. Vuonna 1994 siirryttiin pitoisuuksien ilmoittamiseen osuutena tilavuudesta kun aiemmin ne oli ilmoitettu osuutena painosta.

Suomen julistauduttua itsenäiseksi noin sata vuotta sitten sen kahden ensimmäisen presidentin, Ståhlbergin (lib) ja Relanderin (kesk), virkakausien ajan maassamme oli voimassa maamme historian kaikkein ankarin alkoholilaki. Denaturoimatonta alkoholia sisältäviä juomia sai tarjoilla ainoastaan maamme kahden virallisen uskonnon, luterilaisten ja ortodoksien, sakramentin nimeltä ehtoollinen punaviinin käyttöä edellyttäessä, eikä missään muualla kuin kirkossa, ja sielläkin vain konfirmoiduille ja konfirmaation yhteydessä. Nykyäänkin kirkko on ainoa taho joka saa anniskella alle 18 vuoden ikäisille ehtoollisella riippumatta siitä onko kyseinen henkilö konfirmoitu vai ei, kunhan konfirmoimattomalla on joko vanhempien tai kummien edustaja yhtäaikaan alttarilla ja konfirmoimattomalla ehtoollisellakävijällä saattajansa suostumus ehtoollisviinin nauttimiseen.

Kolmannen presidenttimme Svinhufvudin (kok) virkakauden ensimmäisen joulun välipäivinä maassamme käytiin erittäin poikkeukselliset vaalit, joissa ehdokkaina ei ollut ihmisiä vaan lakiehdotuksia, ja joissa äänestyslipun väri riippui äänestäjän sukupuolesta. Näissä vaaleissa oli kolme eri ehdokasta. Ehdokas numero 1 oli sen alkoholilain, joka oli aiempien presidenttien virkakaudet ollut voimassa, voimassapidon jatkaminen täysin muutoksitta. Ehdokas numero 2 oli muutos tuohon lakiin, jolla sen vaikutuspiiristä olisi poistettu alle 17 painoprosentin alkoholipitoisuudet. Ehdokas numero 3 oli nykyisen kaltainen laki, ja se voitti selvällä enemmistöllä nuo vaalit, joissa äänet jakautuivat eri sukupuolia olevilta äänestäjiltä eri ehdokkaille seuraavasti:

Ehdokas numero 1 sai 217169 ääntä ja sitä äänesti 33.3% naisista ja 23.8% miehistä.

Ehdokas numero 2 sai 10947 ääntä ja sitä äänesti 1.4% kummastakin sukupuolesta.

Ehdokas numero 3 sai 546293 ääntä ja sitä äänesti 65.3% naisista ja 74.8% miehistä.

Äänestäneitä oli kaikkiaan 777885, ja hylättyjä ääniä tuossa vaalissa oli 3476.

Ehdokas numero 3 voitti, ja syystä. Vanhan lain aikaan viranomaisten resurssit eivät riittäneet pysäyttämään salakuljetusta ja viinan kotipolttoa. Tämä äänestys oli aikana jolloin lisäksi

vanhemmillanikaan ei ollut äänioikeutta. Äitini vielä sikisi isoäitini kohdussa syntyäkseen pari viikkoa tuon äänestyksen jälkeen ja isäni oli alle vuoden ikäinen vauva. Isovanhempieni äänestyskäyttäytymisestä tuossa kansanäänestyksessä en tiedä – en tiedä äänestikö kukaan heistä enkä tiedä mitä ehdokkaista mahdollisesti. Molemmat isoisäni kuolivat ennen syntymääni, isänisä 1940 ja äidinisä 1952, ja isoäitini ovat jo kuolleet, äidinäiti 1981 ja isänäiti 1985. Itse olisin äänestänyt ehdokasta numero 3, joka ylivoimaisella äänten enemmistöllä voitti nuo joulukuun 1931 vaalit, sen tiedän aivan varmasti.

Lisäksi ehdokkaan numero 3 voittoa pönkitti viininvalmistajamaa Portugalin paperinvalmistajamaa Suomelle antama nootti. Kyseisessä nootissa sanottiin että Portugali oli lähettänyt viinillä lastatun laivan Suomeen ja että jos tuon laivan lasti ei maahan pääse, lakkaa Portugali ostamasta paperia Suomesta kunnes viinilasti pääsee maahan Suomessa. Suomessa haluttiin Portugalin suostuvan ostamaan paperinsa täältä ja niin Suomen piti taipua Portugalin vaatimuksiin.

Vaikka tämä oikeansuuntainen toimenpide alkoholipolitiikassamme tapahtuikin, nykyään alkoholipolitiikkamme on tietyiltä osin yhä väärällä tiellä, ja jos uusi laki tulee täsmälleen esitysluonnoksen mukaisena voimaan, jatkuu tämä väärän tien kulku yhä. Tämän lausuntoni tarkoitus on informoida lainsäätäjiä siitä, mikä olisi sitten se oikea tie. Jos hallitus ei jo esityksessään ota tämän lausunnon näkökantoja huomioon, harkitsen samansisältöisen lausunnon antamista myös niille valiokunnille, jotka tätä asiaa käsittelevät. Lisäksi jos tässä valtiosääntöoikeudellisiksi puutteiksi listattuja asioita ei ole korjattu eikä eduskunta ole päättänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa asiaan pyytää, tulee se valiokunta, jolta mietintöä on pyydetty, saamaan samassa yhteydessä kehotuksen pyytää näistä valtiosääntöoikeudellisista asioista perustuslakivaliokunnan lausunto.

Lakiluonnoksen II luvun 6§ 1mom 4 kohdassa ehdotatte, että yksityisen henkilön kotitarpeeseen tapahtuva mietojen alkoholijuomien valmistus voidaan sallia kaikilla muilla tavoilla paitsi tislaamalla. Käytännössä viranomaisen on kuitenkin mahdotonta valvoa kotirauhan piirissä olevissa tiloissa tapahtuva valmistusprosessia sekä sen osalta kuuluuko siihen tislaus että sen osalta ylittääkö valmiin juoman alkoholipitoisuus 22 tilavuusprosentin rajan. Näin ollen ei ole järkevää rajoittaa kotitekoisen juoman pitoisuutta ja valmistusmenetelmää kun näiden rajoitusten noudattamisen valvonta on käytännössä mahdotonta.

Lakiluonnoksen II luvun 6§ 2mom ehdotatte Alko Oy:n monopolia säilytettäväksi. Samassa Euroopan Unionissa, johon mekin kuulumme, on kuitenkin lukuisia muita maita, joissa oluiden lisäksi myös viinejä saa tavallisista ruokakaupoista eikä niiden hankkimiseksi tarvitse erikseen mennä alkoholijuomiin erikoistuneeseen liikkeeseen, toisin kuin täällä Suomessa. Euroopan Unionin säännöissä rajoitetaan huomattavassa määrin monopoleja ja tästä syystä muun muassa vuonna 1994 lakia Helsingin yliopistosta muutettiin siten, että suomenkielisen almanakan painamiseen ei enää nykyään tarvita kyseisen oppilaitoksen lupaa. Direktiivi kieltää kaikki monopolit eli HY:n lisäksi myös Alkon monopolin kumoaminen ja toimialan avaaminen vapaalle kilpailulle on paikallaan. Alle 22 tilavuusprosentin pitoisuuksien osalta kannatan varauksetta kilpailun vapauttamista.

Lakiluonnoksen II luvun 14§ 2mom viimeinen lause rajoittaa oppilaitosten saamalla valmistusluvulla valmistettujen alkoholijuomien käyttötarkoituksen pelkästään analysointiin ja laaduntarkkailuun. Tässä rajoituksessa ei ole mitään järkeä. Näiden tahojen saamien valmistuslupien pitää olla ehdoiltaan samanlaiset kuin muidenkin tahojen saamien vastaavien lupien eli näidenkin juomien juonti on oltava sallittu. Ei ole mitään järkeä valmistaa juomaa jota ei kukaan saa juoda.

Lakiluonnoksen II luvun 17§ 1mom rajoittaa muualta kuin Alkosta ostettavissa olevien juomien alkoholipitoisuuden enintään 5½ tilavuusprosenttiin. Järkevämpi raja olisi 5½:n sijaan 22. Samassa Euroopan Unionissa, johon mekin kuulumme, on myös lukuisia sellaisia jäsenmaita, joissa viinin myyntiä tavallisesta ruokakaupasta ei ole kielletty. Jos pitoisuusraja asetetaan 5½ tilavuusprosenttiin, se käytännössä sulkee viinit ruokakaupoista pois, koska niiden alkoholipitoisuudet ovat yleensä 10 ja 15 tilavuusprosentin välissä.

Lakiluonnoksen II luvun 21§ 3mom ehdottaa että lupaviranomainen saa hylätä anniskelulupahakemuksen jos anniskelutoimintaa tai siitä aiheutuvia haittoja ei voida käytettävissä olevilla rajoituksilla ja lupamääräyksillä mainitussa tarkoituksessa riittävästi rajoittaa. Tähän olisi syytä lisätä myös se, että lupahakemus pitää hylätä myös silloin jos luvanhaltija aikoo kääntää anniskelualueen rajalta ketään siitä syystä että hänen ikänsä ei riitä anniskelualueella tarjottavien juomien juomiseen. Ehdotan eräiltä juomilta tässä lausunnossa kokonaan ikäraajat pois ja esitän tässä yhteydessä sille myös perustelut. Siitä, että anniskeluluvan haltija on kääntänyt liian nuoria anniskelualueen rajoilta, on tässä maassa valitettavasti seurannut että anniskelualueilla järjestettyihin kulttuuritapahtumiin, esimerkiksi joillekin festareille, eivät alaikäiset ole olleet tervetulleita. Tämä on vastoin Yhdistyneiden Kansakuntien lapsenoikeuksien julistuksen XXXI artiklan vaatimusta lasten oikeudesta nauttia täysin sydämin saatavilla olevista kulttuuriesityksistä. Tähän lapsenoikeusjulistuksen artiklaan ja Suomessa harjoitettuun sen törkeään rikkomiseen kansallisen lainsäädännön nojalla tulisi valtiollaan puuttua järein ase-in. Lisäksi ikäsy-rjintäkiellosta on säädetty perustuslain 8§ ja sen nojalla säädetty yhdenvertaisuuslain 6§, jotka ovat myös jääneet tässä yhteydessä monilta tapahtumajärjestäjiltä noudattamatta, kun he ovat pelänneet rikkovansa näitä noudattaessaan alkoholilain ikärajamääräyksiä ja pelänneet myöskin siitä seuraamuksena säädettyä anniskeluoikeuksien menetystä niin kovasti että ovat hätävarjelua liioitellen kääntäneet liian nuoria pois tilaisuuksista.

Lakiluonnoksen III luvun 22§:ssä esitetään että Alkolla on yksinoikeus tiettyihin asioihin. Perustelin edellä jo II luvun 17§ 1mom ja II luvun 6§ 2mom ehdottamieni muutosten perustelujen yhteydessä, miksi tätä yksinoikeutta ei pitäisi ylläpitää vaan ala pitäisi avata kilpailulle. Samasta syystä tämä III luvun 22§ tulisi kokonaan poistaa ehdotuksesta.

Lakiluonnoksen IV luvun 30§ tulisi myös poistaa kokonaan ehdotuksesta. Jos tuo pykälä päätyy lakiin, se rajoittaa tavar-an vapaata liikkuvuutta Euroopan Unionin alueella ja rikkoo siten tavar-an vapaata liikkuvuutta koskevia direktiivejä.

Lakiluonnoksen IV luvun 32§ sisältämistä kahdesta lauseesta tulisi poistaa ainakin jälkimmäinen, koska kyseinen lause luettelee ainoastaan alaikära-jat alkoholin maahantuonnille Suomeen sekä muualta Euroopan Unionista että Euroopan Unionin ulkopuolelta juomien alkoholipitoisuuden funktiona. Samassa Euroopan Unionissa, johon mekin kuulumme, on myös runsaasti jäsenmaita, jotka eivät ole asettaneet minkäänlaisia alaikärajoja alkoholin maahantuojalle.

Lakiluonnoksen V luvun 35§ 2mom tulisi poistaa lakiluonnoksesta kokonaan. Kyseinen momentti ainoastaan kieltää alkoholin poiskuljetuksen anniskelualueelta ilman että tähän on mitään järkevää syytä.

Lakiluonnoksen V luvun 36§ 1mom 1kohta tulisi poistaa lakiluonnoksesta kokonaan. Kyseisessä kohdassa säädetään ainoastaan 18 vuoden alaikäraja. Perustuslain 8§ ja sen nojalla säädetty yhdenvertaisuuslain 6§ kieltävät ikäsy-rjinnän ja lisäksi tästä ikärajasta on maassamme aiheutunut YK:n lapsenoikeuksien julistuksen XXXI artiklan noudattamisen laiminlyöntejä sillä tavoin kuin edellä lakiluonnoksen II luvun 21§ koskevassa analyysissäni edellä olen esittänyt.

Lakiluonnoksen V luvun 36§ 3mom tulisi niin ikään poistaa sanat ”joka on alle 18-vuotias”. Syy tähän on sama kuin saman pykälän 1mom 1kohdan poistamiselle edellä esitetty.

Lakiluonnoksen V luvun 41§ 1mom tulisi poistaa kokonaan. Momentissa säädetään ainoastaan että alkoholijuomaa ei saa myydä aamulla ennen kello yhdeksää eikä illalla kello yhdeksän jälkeen. Mitään järkevää syytä rajoittaa myöhään tai aikaisin auki olevan kaupan alkoholimyynnin kellonaikoja suppeammiksi kuin muun myynnin en näe. Kuluvan vuoden alussa voimaan tullut lainmuutos siten, että myös yli 400 neliömetrin kokoinen päivittäistavarakauppa saa olla auki aamulla jo ennen kello seitsemää ja illalla vielä kello yhdeksän jälkeen, on oikeansuuntainen norminpurku, ja tämän kanssa samassa linjassa ei ole mikään rajoitus alkoholin myyntikellonajalle.

Lakiluonnoksen VII luvun 49§ 2mom 1kohta tulisi poistaa kokonaan. Kyseisessä kohdassa kielletään miedonkaan alkoholijuoman markkinointi alle 18 vuoden ikäisille tai alle 18 vuoden ikäisiä kuvaten, vaikka perustuslain 8§ ja sen nojalla säädetty yhdenvertaisuuslain 6§ kieltävät eri kansalaisten saattamisen iän perusteella eriarvoiseen asemaan.

Lakiluonnoksen VII luvun 49§ 1mom 8kohta tulisi poistaa kokonaan, syyt ovat samat kuin saman momentin 1kohdan osalta.

Lakiluonnoksen VII luvun 49§ 4mom 3kohdasta tulisi poistaa sanat ”ei kuitenkaan kuluttajille avoinna olevassa tietoverkossa”. Alko Oy:n tulisi sallia antaa tuotevalikoimastaan internetsivuillaan hinta- ja saatavuustiedot myös niistä tuotteista joiden alkoholipitoisuus ylittää 22 tilavuusprosenttia.

Lakiluonnoksesta puuttuu kokonaan X luvun 70§ 4mom. Täksi ehdotan seuraavaa: ”Jos anniskelupaikka on evännyt sisäänpääsyn sellaiselta sisään pyrkivältä henkilöltä, jonka ikä on anniskelupaikan mielestä liian nuori, yksinomaan puuttuvan iän takia, on kyseisen anniskelupaikan lupa peruutettava ainakin määrääjaksi, ja jos rikkomus tämän jälkeen toistuu, pysyvästi.” Tästä minulla on nimenomaan Suomessa omakohtaisia kokemuksia. Ensimmäinen autokoulun teorialuokkani täysitehoisen henkilöauton ajokorttiin tähtäävässä opetuksessa oli 31.10.1985, vaikka en 23.1.1968 syntyneenä tuolloin vielä 18 vuotta täyttänyt ollutkaan. Autokouluni järjesti pikkujoulun Helsingissä osoitteessa Ruoholahdenkatu 4 vuoteen 2010 asti toimineessa Kantakrouvissa. En päässyt sisään koska en ollut vielä täyttänyt 18 vuotta. Muistan tämän marraskuun 1985 tapahtuman yhä näin 31 vuotta myöhemminkin raivolla. Edeltävänä kesänä olin poistunut maasta voidakseni juoda sellaista juomaa jota oman kotimaani laki kielsi minua niin nuorena juomasta. Mukana tuolla silloiseen Länsi-Saksaan (silloin oli vielä kaksi eri Saksaa, länsi ja itä erikseen) ja tarkemmin sanottuna sen eteläisimpään olutkulttuuristaan tunnettuun osavaltioon nimeltä Baijeri suuntautuneella matkalla oli myös eräs Suomen tuleva pääministeri, nimeltään Kiviniemi, joka ei myöskään tuolloin vielä ollut täyttänyt oluen juomiseen Suomessa vaadittua ikää. Saksassa me molemmat saimme kuitenkin nauttia tuosta juomasta. Ei ole mitään syytä kieltää Suomessa lailla sellaista jota Saksassa ei ole lailla kielletty! Euroopan Unionissa on kaksi suurta sellaista jäsenmaaryhmää, joihin kuuluvat maat eivät ole asettaneet mitään alaikäraja alkoholeille. Toinen näistä ryhmistä ovat ne maat, joiden virallinen kieli on saksa, ja toinen ryhmä ovat ne maat, jotka sijaitsevat Välimeren rannoilla. Myös näiden kahden ryhmän väliin jäävä kolmen maan Benelux-ryhmä kuuluu tietääkseni näihin alkoholipolitiikaltaan huomattavasti pohjoismaita vapaamielisempiin maihin. Jos alkoholin nauttiminen alaikäisenä turvallisesti onnistuu näissä maissa, miksi sitä ei voitaisi sallia täällä Suomessakin? Mitä Suomen hallitus tässä pelkää? Tähän pelkoon ei ole järkevää ymmärrettävää syytä, sen nämä muut eteläisemmät EU:n jäsenmaat omalla vapaamielisemmällä alkoholipolitiikallaan todistavat. Kehotan kukkahattupoliitikkojamme tekemään opintomatkan näihin eteläeurooppalaisiin vapaamielisen alkoholipolitiikan maihin.

Lakiluonnoksen X luvun 72§ 4mom kohdissa 4-5 säädetään rangaistus alle 18 vuoden ikäisille alkoholia hallussaan pitävälle nuorille. Nämä kohdat tulee poistaa luonnoksesta kokonaan samoilla perusteilla, jotka edellä esitän, ja ne myös käyvät tarpeettomiksi, jos ikäraja poistetaan kokonaan laista, kuten edellä olen ehdottanut.

Lakiluonnoksen XIII luvun 80§ kieltää alkoholin hallussapidon liian nuorilta ilman järkevää syytä. Tämäkin pykälä käy kokonaan tarpeettomaksi jos ikäraja ehdottamalla tavalla kokonaan laista poistetaan. Näin ollen tämäkin pykälä tulisi poistaa ehdotuksesta kokonaan.

Lakiluonnoksen XIII luvun 84§ 1mom oikeuttaa viranomaisen käymään käsiksi alaikäiseen sen tarkastamiseksi onko hänellä hallussaan alkoholia. Tässä puututaan yhdenvertaisuuslain 6§ ja perustuslain 8§ vastaisesti alaikäisten koskemattomuuteen, ja kyseinen viranomaistoimenpide käy myös tarpeettomaksi jos ikäraja poistetaan ehdottamalla tavalla, joten tämäkin momentti tulee poistaa ehdotuksesta kokonaan.

Edellä olevilla muutoksilla uusi laki on tervetullut, mutta jos nämä muutokset tai osa niistä jäävät toteutumatta, silloin laissa on alaikäisten kansalaisten oikeuksia kunnioittamatonta tekstiä tavalla, jota en voi hyväksyä vuosien 1968-1986 kokemusteni nojalla. Lain säätämisessä on oltava tarkkana, että noudatetaan

- perustuslain 8§, jossa kielletään ikäsyrajintä
- sen nojalla säädettyä yhdenvertaisuuslain 6§, jossa myös kielletään ikäsyrajintä
- YK:n lapsenoikeusjulistuksen artiklaa XXXI, joka takaa nuorille oikeuden nauttia kulttuuriesityksistä myös niillä festareilla jonne suomalaiset eivät mielellään alaikäisiä päästä.

Täten suositan, että sosiaali- ja terveysministeriö hallituksen esitystä edelleen eduskunnalle annettavaksi valmistellessaan ottaa huomioon mitä edellä on esitetty.

Helsingissä marraskuun 24 päivänä 2016

Kuisma Lappalainen
DI
Riistavuorenkuja 8 A 4
00320 Helsinki